

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060108

DOM
2018-04-13
Stockholm

Mål nr
M 4629-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-04-28 i mål nr M 1306-16, se bilaga A

PARTER

Klagande

Vattenfall Eldistribution AB

Ombud: Bolagsjuristen TK

Motpart

Energimarknadsinspektionen

SAKEN

Nätkoncession för linje för en 40 kV luftledning från Tärendö till Lovikka i Pajala kommun

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår Vattenfall Eldistribution AB:s yrkande om undanröjande och återförvisning.
  2. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom upphäver Mark- och miljööverdomstolen villkor 1.2 och 1.5 i Energimarknadsinspektionens beslut den 14 december 2015, dnr 2010-102757.
-

Dok.Id 1374769

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–15:00
		E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Vattenfall Eldistribution AB har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska undanröja mark- och miljödomstolens dom och återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt behandling eller, i andra hand, upphäva villkor 1.2 och 1.5 i Energimarknadsinspektionens beslut. I tredje hand har Vattenfall yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra villkor 1.2 så att det får följande lydelse:

Planerade eller icke-brådskande underhålls- eller reparationsåtgärder inom Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem ska undvikas under perioden 15 maj – 15 augusti.

Energimarknadsinspektionen har motsatt sig Vattenfalls första- och andrahandsyrkanden men medgett att villkor 1.2 ändras så att det får följande lydelse:

Planerade underhålls- och reparationsåtgärder i och inom 100 meter från Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem får inte ske under perioden 15 maj till 15 augusti. Om Vattenfall Eldistribution AB har genomfört inventering av utter i de delar av Torne och Kalix älvsystem som kommer att beröras av planerade åtgärder tidigast ett år före de planerade åtgärderna och ingen utterföryngring har dokumenterats, får dock åtgärderna ske året om.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Vattenfall har anfört i huvudsak följande:

Yrkandet om undanröjande och återförvisning

Sedan Vattenfall överklagat Energimarknadsinspektionens beslut gav mark- och miljööverdomstolen Energimarknadsinspektionen och länsstyrelsen möjlighet att yttra sig över överklagandet. Vattenfall yttrade sig därefter över det som Energimarknadsinspektionen framfört och ändrade i samband därmed sitt andrahandsyrkande avseende villkor 1.2 och 1.5. Mark- och miljödomstolen kommunicerade inte Vattenfalls yttrande med Energimarknadsinspektionen innan dom meddelades trots att uppgifterna

i detta hade betydelse för målets utgång. Det var inte uppenbart obehövt att kommunicera uppgifterna. På grund av den felaktiga handläggningen bör mark- och miljödomstolens dom undanröjas och målet återförvisas till mark- och miljödomstolen för fortsatt behandling.

Villkor 1.2

Mark- och miljödomstolen tycks i domen ha blandat ihop skogligt underhåll (röjningsunderhåll) och ledningsunderhåll (som inkluderar reparationsarbeten). Vanligtvis genomförs röjningsunderhåll, omfattande röjning av ledningsgatan, vart åttonde år. Röjningen omfattar vanligtvis både s.k. bottenröjning och topping eller fällning av träd. Det kan även finnas behov av ytterligare skogligt underhåll genom punktinsatser. Ledningsunderhåll i form av t.ex. reparationer och förbättringsåtgärder utförs vid behov, vilket kan vara vilken tid som helst på året. Varje år besiktigas också ledningen med hjälp av helikopter. För att röjningsunderhåll ska kunna genomföras måste det finnas förutsättningar för det. Arbetet utförs till fots och om det är mycket snö går det av framkomlighetsskäl inte att underhållsröja.

Villkor 1.2 har föreskrivits för att skydda uttern, som är upptagen i bevarandeplanen för Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem. Det finns dock inga uppgifter om att det pågår någon utterföryngring i den del av Natura 2000-området som berörs av den aktuella ledningen. Det finns inte heller några uppgifter om att röjningsunderhåll eller ledningsunderhåll riskerar att skada eller störa uttern. Med tanke på de hot som finns mot utterns bevarandestatus är det inte troligt att Vattenfalls verksamhet skulle påverka bevarandestatusen negativt. Länsstyrelsen har angett att den känsligaste perioden för störningar för uttrar i Norrbotten är 15 maj – 15 augusti och Vattenfall har därför anpassat sitt tredjehandsyrkande till det.

Villkoret begränsar Vattenfalls möjlighet att bedriva ett rationellt underhåll av ledningen och skogsgatan och att uppfylla sina skyldigheter enligt ellagen. Vissa underhållsåtgärder måste genomföras på barmark eller nästintill snöfri mark. Ledningen ligger i den nordligaste delen av landet där det vanligtvis är barmark endast en kort tid på året. Att inte få bedriva planerat underhållsarbete på stora delar av

ledningssträckan under den tid på året då sannolikheten att marken är snöfri är störst innebär en orimlig inskränkning av Vattenfalls verksamhet.

Villkor 1.5

Under den tid som ledningen har varit i drift har Vattenfall inte noterat några problem med fågelkollisioner och detta är inte heller något som uppmärksammats vid samrådet. Det är därför inte motiverat att föreskriva ett villkor om synliggörande av ledningen för fåglar utöver vad som följer av det allmänna villkoret och miljöbalkens bestämmelser.

Energimarknadsinspektionen har hänvisat till vad myndigheten anfört tidigare i målet och tillagt i huvudsak följande:

Yrkandet om undanröjande och återförvisning

Det är riktigt att myndigheten inte fick del av Vattenfalls yttrande med de justerade yrkandena avseende villkor 1.2 och 1.5 och att det således förekom ett fel i handläggningen i mark- och miljödomstolen. Myndigheten anser dock att felet kan läkas genom att Mark- och miljööverdomstolen nu prövar de aktuella villkoren.

Villkor 1.2

Energimarknadsinspektionen ska enligt 2 kap. 8 a § ellagen (1997:857) pröva den sökta verksamheten mot miljöbalkens allmänna hänsynsregler. Uttern har beteckningen ”N” i bilaga 1 till artskyddsförordningen, vilket innebär att den kräver ett noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet samt att den är rödlistad som sårbar/nära hotad. Enligt uppgifter från länsstyrelsen föds utterns ungar från mitten av maj i Norrbottens län och ungarna är bundna till boet under cirka två månader. I första hand bör den i villkoret angivna perioden stå kvar för att minska störningar under parningsperioden, men myndigheten kan godta att skyddsperioden bestäms till 15 maj – 15 augusti då risken för störning är störst. Den störning som kan förekomma består i att körning med maskiner och röjningsåtgärder riskerar att störa och i värsta fall skada eller döda nyfödda uttrar som inte är gamla nog att lämna boet. Röjningsarbetet är en kontinuerlig åtgärd med åtta års intervall och därför utgör kriteriet ”väsentligt ändra naturmiljön” i 12 kap. 6 § miljöbalken inte ett tillräckligt skydd. Verksamhetsutövaren kan visa att risken helt kan undvikas, t.ex. genom en inventering av utterföryngring i

och inom 100 meter från Natura 2000-området. Om en utterföryngring bestående av en hona med fjolårsungar har dokumenterats under vintern, är möjligheten för ny föryngring stor. Det är alltså befogat att föreskriva skyddsvillkor enligt 2 kap. 3 § miljöbalken eftersom det finns skäl att anta att verksamheten kan medföra skada eller olägenhet för uttern. Villkoret gäller endast inom ett begränsat område och ställer i första hand krav på planering av underhållsarbetena. Villkoret gäller inte för akuta åtgärder eftersom det skulle innebära alltför stora begränsningar för Vattenfalls verksamhet. Vattenfalls tredjehandsyrkande är så pass allmänt hållet att det innebär svårigheter att utöva tillsyn.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Yrkandet om undanröjande och återförvisning

Enligt 22 § första stycket lagen (1996:242) om domstolsärenden får ett ärende inte avgöras utan att den som är part har fått kännedom om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än parten och har fått tillfälle att yttra sig över uppgiften, den s.k. kommuniceringsplikten. I bestämmelsens andra stycke anges under vilka förutsättningar domstolen får avgöra ett ärende utan att iaktta kommuniceringsplikten.

Mark- och miljödomstolen har avgjort målet utan att ha gett Energimarknadsinspektionen möjlighet att yttra sig över Vattenfalls inlaga den 4 maj 2016, i vilken Vattenfall bl.a. justerade sina yrkanden avseende villkor 1.2 och 1.5. Förutsättningarna har inte varit sådana att kommunikering kunde underlåtas. Det har alltså förekommit ett rättegångsfel i mark- och miljödomstolen som kan antas ha inverkat på målets utgång. Felet kan dock utan väsentlig olägenhet avhjälpas i Mark- och miljööverdomstolen. Vattenfalls yrkande om undanröjande och återförvisning ska därför avslås.

Villkor 1.2 och 1.5

För att få bygga och använda en elektrisk starkströmsledning krävs tillstånd, s.k. nätkoncession. En nätkoncession ska enligt 2 kap. 11 § ellagen förenas med de villkor som behövs. Villkor kan bland annat ställas upp för att skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter samt för att främja en långsiktigt god hushållning

med mark och vatten och andra resurser. I nyare koncessionsbeslut finns det ofta med ett allmänt villkor, där det framgår att verksamheten ska bedrivas i huvudsak i enlighet med vad sökanden har angett i ansökan med bilagor eller i övrigt åtagit sig i ärendet.

Energimarknadsinspektionen prövar bl.a. frågor om nätkoncession och utövar tillsyn över de villkor som har meddelats i koncessionsbeslut. Ett koncessionsbeslut kan avse en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (nätkoncession för linje) eller ett ledningsnät inom ett visst område (nätkoncession för område). Vid prövning av nätkoncession för linje ska bestämmelserna i 2–4 kap. och 5 kap. 3 § miljöbalken tillämpas och en miljökonsekvensbeskrivning ska ingå i ansökan, se 2 kap. 8 a § ellagen.

Beslut enligt ellagen har inte rättskraft som påverkar prövningar enligt miljöbalken och tillsynsmyndigheten kan därför med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken meddela förelägganden och förbud trots att Energimarknadsinspektionen kan ha godtagit vissa förhållanden vid sin prövning (jfr prop. 1997/98:90 s. 151 f.). Åtgärder som vidtas i anslutning till starkströmsledningar kan också utlösa tillstånds- eller dispensansökningar enligt miljöbalken. Det kan finnas en skyldighet för verksamhetsutövaren att samråda med länsstyrelsen enligt 12 kap. 6 § miljöbalken inför sådana åtgärder som inte är tillstånds- eller anmälningspliktiga, t.ex. en planerad röjning av en ledningssträcka. Detsamma gäller inför vissa planerade punktinstatser. Samrådet sker för att klargöra hur de planerade åtgärderna kan antas inverka på miljön och hur de kan anpassas till miljöbalkens krav, bland annat hänsynsreglerna i 2 kap. Länsstyrelsen kan efter samrådet meddela förelägganden och förbud till skydd för naturmiljön.

Genom koncessionsbeslutets allmänna villkor har Vattenfall en skyldighet att bedriva verksamheten i huvudsak i enlighet med vad bolaget har angett i ansökan eller i övrigt åtagit sig i ärendet. Vattenfall är även i övrigt skyldigt att följa miljöbalkens regler, bland annat att samråda enligt 12 kap. 6 § miljöbalken när så krävs eller att söka tillstånd eller dispens och även att anmäla en verksamhet i förväg enligt miljöbalken.

Det har inte framkommit att det är miljömässigt motiverat att, utöver vad som följer av det allmänna villkoret och bestämmelserna i miljöbalken, föreskriva ett villkor i

koncessionsbeslutet som särskilt reglerar arbeten inom 100 meter från Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem under perioden 1 april – 31 augusti. Det är inte heller miljömässigt motiverat att föreskriva ett villkor i koncessionsbeslutet som särskilt reglerar Vattenfalls skyldighet att hindermarkera ledningen för fåglar i flykten. De tillsynsmyndigheter som har lokalkännedom får i detta fall anses vara mer lämpade att utöva operativ tillsyn än Energimarknadsinspektionen. Villkoren ska därför upphävas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Per Sundberg, Hans Nyman och Ingrid Åhman, referent, samt tekniska rådet Dag Ygland.

Föredragande har varit föredraganden Christopher Jakobsson.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-04-28
meddelad i
Nacka strand

Mål nr M 1306-16

KLAGANDE

Vattenfall Eldistribution AB

Ombud: Advokatbyrån Sigeman & Co AB

MOTPART

Energimarknadsinspektionen

ÖVERKLAGAT BESLUT

Energimarknadsinspektionens beslut den 14 december 2015 i ärende nr 2010-102757, se bilaga 1

SAKEN

Nätkoncession för linje för en 40 kV luftledning från Tärendö till Lovikka i Pajala kommun

---

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar Energimarknadsinspektionens beslut endast på följande sätt:

1. Villkor 1.6 om byte av ledningsstolpar *upphävs*.
2. Villkor 1.2, 1.3, 1.4 och 1.5 *ändras* till den lydelse som anges under respektive villkors rubrik nedan.

2.1 - Villkor 1.2 (arbeten inom och invid Natura 2000-område)

Planerade underhålls- och reparationsåtgärder i och inom 100 meter från Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem får inte ske under perioden 1 april – 31 augusti.

Dok.Id 479470

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 30 E-post: mmd.nacka.avdelning3@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:00-16:30

2.2 - Villkor 1.3 (körning i vattendrag inom Natura 2000-område)

Vid passage av vattendrag inom Natura 2000-området ska tillfälliga eller permanenta broar användas. Körning i vattendrag eller på stränder får endast ske om det är tekniskt eller miljömässigt motiverat eller vid akuta situationer. Vid sådan körning ska naturmiljön skyddas genom utläggande av t.ex. ris eller virke. När arbetet är klart ska tillfälliga broar och utlagt skydd avlägsnas. Träd och buskar ska i möjligaste mån lämnas kvar i vattenbryn.

2.3 - Villkor 1.4 (körning på våtmark)

Körning för planerat underhåll, inspektion eller reparation av ledningen får bara ske på våtmarker när marken är tjälad. Om körskador uppstår vid körning för akuta åtgärder på våtmarker som omfattas av naturvärdesklass 1 eller 2 ska dessa återställas.

2.4 - Villkor 1.5 (hindermarkering för fågel)

Vattenfall Eldistribution AB ska identifiera de ledningssträckor där särskilda risker för fågelkollision finns. Identifierade sträckor ska redovisas till tillsynsmyndigheten senast den 30 juni 2018. Vattenfall Eldistribution AB ska därefter synliggöra ledningen för fåglar i flykten på de identifierade ledningssträckorna.

BAKGRUND

Energimarknadsinspektionen (Ei) beslutade den 14 december 2015 att meddela Vattenfall Eldistribution AB (Vattenfall) förlängd nätkoncession för en 40 kV luftledning från Tärendö till Lovikka i Pajala kommun. Nätkoncessionen förenades med bl.a. följande villkor.

1.2 Arbeten inom 100 meter från Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem får inte ske under perioden 1 februari–31 augusti. Om brådskande reparationer måste ske under denna period ska maskiner och fordon som kan orsaka markskador och buller undvikas så långt det är möjligt.

1.3 Ingen körning får ske i och vid vattendrag inom Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem. Virke och ris får inte läggas eller lämnas i vattendragen och träd och buskar ska i möjligaste mån stå kvar i vattenbryn.

1.4 Framförande av maskiner för underhåll, inspektion eller reparation av ledningen får bara ske på våtmarker när marken är tjälad. Vid genomförande av brådskande reparationsåtgärder får dock maskiner framföras även på mark som inte är tjälad. Vattenfall Eldistribution AB ska i sådana fall använda den metod som medför minsta möjliga ingrepp i lokalmiljön och Vattenfall Eldistribution AB ska återställa skadad mark efter slutförda arbeten i de våtmarker som har klass 1 eller 2 i våtmarksinventeringen.

1.5 Vattenfall Eldistribution AB ska i samråd med Länsstyrelsen i Norrbottens län hindermarkera ledningen för fåglar i flykten. Ledningen ska hindermarkeras i ledningssträckor som länsstyrelsen eller Vattenfall Eldistribution AB anser kan innebära särskilda risker för fåglar i flykten.

1.6 Innan några ledningsstolpar byts ut ska Vattenfall samråda med Länsstyrelsen i Norrbottens län. Samrådet ska hållas innan Vattenfall bestämt vilken stolptyp och monteringsmetod som ska användas. Vid stolpbyte ska så långt möjligt sådana ledningsstolpar och monteringsmetoder väljas som minimerar riskerna för elskador på fåglar.

YRKANDEN M.M.

Vattenfall har i första hand yrkat att villkor 1.2, 1.3, 1.4, 1.5 och 1.6 ska upphävas. I andra hand har Vattenfall, såsom talan slutligt har bestämts, yrkat att villkoren ska ändras till följande lydelse.

1.2 Planerade eller icke-brådskande underhålls- eller reparationsåtgärder ska undvikas inom Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem under perioden den 15 maj till och med den 15 augusti.

1.3 Körning i vattendrag inom Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem ska om möjligt undvikas. Vid passager av vattendrag ska befintliga eller temporära broar användas. När arbetet är klart ska de temporära broarna tas bort. Virke eller ris får inte lämnas i vattendrag så att de utgör ett vandringshinder.

1.4 Ingen planerad körning får ske på våtmarker såvida marken inte är väl tjälad. Om körskador på våtmark med klass 1 eller 2 uppstår vid oplanerad körning i samband med driftstörning, ska samråd ske med länsstyrelsen om behov av och metod för eventuellt återställningsarbete.

1.5 Vattenfall ska utreda om det finns behov av fågelavvisare eller motsvarande utmed ledningen. Utredningen ska vara färdigställd senast den 30 juni 2017.

1.6 Vid byte av ledningsstolpar ska om möjligt sådana stolptyper och ledningsfästen väljas som minimerar risken för elskador på fåglar.

Ei har bestritt bifall till Vattenfalls förstahandsyrkanden. Ei har medgivit Vattenfalls andrahandsyrkande avseende villkor 1.4 vad gäller ändringen av villkorets första och andra mening, under förutsättning att ändringen inte ska anses strida mot förbudet om reformatio in pejus. Ei har bestritt bifall till de övriga andrahandsyrkandena.

UTVECKLING AV TALAN

Till stöd för sin talan har parterna i huvudsak anfört följande.

Vattenfall

De villkor som bolaget har yrkat att de i första hand ska upphävas har sin grund i skydd för miljön. Eftersom bolaget genom frivilliga åtaganden i allt väsentligt rörande dessa villkor har åtagit sig att vidta försiktighetsmått saknas skäl att genom villkor reglera bolagets verksamhet i enlighet med beslutad koncession. Frivilliga åtaganden omfattas av det allmänna villkoret i punkten 1.1 i koncessionsbeslutet. Om det ändå får anses nödvändigt att i någon omfattning reglera vissa frågor genom villkor ska dessa vara rättssäkra och utformade så att det inte råder någon tvekan om vad som krävs av bolaget. Det ska även objektivt gå att fastställa när en överträdelse har skett. Därför måste villkoren vara precist utformade, ändamålsenliga samt möjliga att följa upp utifrån objektiva och kontrollerbara kriterier. Dessutom ska bolaget ha faktisk och rättslig möjlighet att efterfölja villkoren. Med hänvisning till vad som anförts ovan anser Vattenfall att villkoren inte uppfyller ovanstående kriterier för hur villkor ska utformas. Det är nödvändigt att en bedömning görs, och i förekommande fall att hänsyn tas till de säkerhets- och leveranskrav som uppställs i ellagen, men även med beaktande av elsäkerhetsbestämmelser och arbetsskyddslagstiftning när villkor utformas till skydd för miljön. Vattenfall som verksamhetsutövare respektive nätkoncessionsinnehavare ska följa både miljöbalken och ellagens bestämmelser utan att bryta mot elsäkerhetsföreskrifter eller arbetsskyddsbestämmelser. Det är därför av synnerlig vikt att de villkor som uppställs i en nätkoncession är balanserade på ett sådant sätt att utformningen inte gör att bolaget riskerar att överträda något av regelverken.

Villkor 1.2

Villkoret kan få långtgående konsekvenser på Vattenfalls löpande underhålls- och reparationsverksamhet. Viss underhållsröjning och reparationer måste ske under barmarksperioden med hänsyn till att dessa åtgärder inte kan genomföras när det finns snö. Ofta utförs dessa moment till fots men med hänsyn till främst arbetsmiljöregler kan markgående maskiner eller helikopter behöva nyttjas.

Vattenfall anser att tillräckligt skydd för naturmiljön, skyddade arter samt häckande fågel uppnås genom att bolaget åläggs att undvika markgående maskiner och helikopter under perioden 1 februari till 31 augusti. Vattenfall är väl medveten om de artskyddsbestämmelser som gäller för såväl häckande fågel som andra skyddade arter och följer dessa bestämmelser i sin verksamhet. Det saknas dessutom anledning att genom villkor reglera bolagets pågående verksamhet väsentligen hårdare än andra pågående verksamheter (vägar m.m.) i närområdet. Så som artskyddsförordningen är utformad gäller den alla och envar med undantag för viss jakt. Genom att planerade eller icke-brådskande underhålls- och reparationsåtgärder undviks inom Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem under den utökade perioden 1 februari till och med den 31 augusti tas skälig hänsyn till utterns reproduktionstid.

Villkor 1.3

Vattenfall undviker alltid att köra i vattendrag eller på stränder och har även åtagit sig detta försiktighetsmått i ansökan. Det finns två skäl till detta, fastkörning och markskador. Vid körning på sådan mark finns det en uppenbar risk att maskiner kör fast och således inte kan utföra det uppdrag de skulle utföra, exempelvis akut reparera en ledning som inte fungerar. Vid körning i vattendrag eller på stränder kan också skador uppstå som behöver åtgärdas. Under vissa delar av året kan det på grund av mycket nederbörd uppstå "tillfälliga vattendrag". Så som villkoret är utformat är risken uppenbar att bolaget riskerar att bryta mot det, särskilt vid insatser av akut karaktär. Om det är långt till permanenta broar kan lösningen vara att lägga tillfälliga stockar över vattendraget, allt för att inte orsaka skador i vattendraget men också för att minimera risken för körskador i miljön i övrigt om man annars måste köra långa omvägar runt ett vattendrag. Som framgår ovan har alltså bolaget omfattande incitament att undvika sådan körning med maskiner. Det saknas även skäl att föra in villkor om att inget virke eller ris får lämnas i vattendrag. Några direkta vandringshinder för vattenlevande organismer får inte uppstå men som villkoret nu är utformat får inte ens enstaka kvistar lämnas i en bäck och vad Vattenfall erfar kan det ibland vara positivt då de utgör föda för vattenlevande arter.

Villkor 1.4

Underhållsarbeten sker normalt sett under vintertid när marken är tjälad så att körskador undviks. Vid de situationer som medför att fordon måste framföras på icke tjälad mark och då körskador uppkommer kontaktas länsstyrelsen. Detta för att utreda behov av och metod för eventuellt återställningsarbete. Det är inte alltid skäligt att återställa mindre skadad mark då återställningsarbetet kan förvärra en markskada. Villkoret kan få långtgående konsekvenser på Vattenfalls löpande underhålls- och reparationsverksamhet. Viss underhållsröjning och reparationer måste ske under barmarksperioden med hänsyn till att dessa åtgärder inte kan genomföras när det finns snö. Ofta utförs dessa moment till fots men med hänsyn till främst arbetsmiljöregler kan markgående maskiner eller helikopter behöva nyttjas.

Villkor 1.5

Vattenfall anser att det är oskäligt att ledningarna ska hindermarkeras för fåglar i flykt utan att utredning först genomförs och att den utredningen tydligt visar att behov finns. Vattenfall har inte under den tid ledningen varit i drift noterat något problem med fågelkollisioner. Om sådana upptäcks monterar Vattenfall rutinmässigt upp skydd av hänsyn till fåglarna och ledningen. Vattenfall föreslår att behovet utreds och redovisning av resultatet sker till länsstyrelsen senast den 30 juni 2017.

Villkor 1.6

Vid byte av ledningsstolpar på en befintlig ledning eftersträvas alltid byte till en stolptyp eller ledningsfästen som tar hänsyn till risken för elskador på fåglar. Det är dock inte alltid möjligt med hänsyn till att det finns tekniska aspekter som begränsar valfriheten för en befintlig ledning. Den nya stolpen eller ledningsfästet måste tekniskt fungera ihop med resterande del av ledningen. Koncessionen som sådan kan även begränsa valfriheten, eftersom det i koncessionen kan vara angivet viss stolptyp, höjd, faskonfiguration osv. Vattenfall har inte under den tid ledningen varit i drift noterat att något problem med fågelkollisioner finns. Om sådana upptäcks monterar Vattenfall rutinmässigt upp skydd av hänsyn till såväl fåglarna

som ledningen. Om domstolen finner att Vattenfall ska samråda med en länsstyrelse innan byte av stolpar så anser Vattenfall att det ska göras med berört län, dvs. Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Energimarknadsinspektionen

Frivilliga åtaganden

Vattenfalls frivilliga åtaganden är inte tillräckligt långtgående. I vissa fall har bolaget uttryckt att de kan tänka sig ett visst villkor som länsstyrelsen föreslagit, men i sagda kontext kräver åtagandet då ett villkor och ska därmed inte anses vara frivilligt. Andra frivilliga åtaganden från Vattenfalls sida är inte tillräckligt långtgående eller tillräckligt tydliga för att garantera att miljöhänsyn tas. Ei har därför förenat nätkoncessionen med villkor avseende några av de motstående intressena.

Villkor som en myndighet ställer för utövandet av en tillståndspliktig verksamhet måste vara tydliga för att det på ett objektivt och rättssäkert sätt ska gå att fastställa om och när en överträdelse av villkoret har skett. De begrepp som Vattenfall förespråkar *undvika* och *om möjligt undvika* lämnar ett större utrymme för skönmässig bedömning än de villkor som Ei beslutat om. Eftersom överträdelse av en nätkoncessions villkor är straffbart är det särskilt viktigt att det är enkelt att avgöra för verksamhetsutövaren hur villkoret ska tillämpas.

Villkor 1.2

Vattenfalls förslag på villkor med rekvisitet *undvika* uppfyller inte det krav på tydlighet och kravet på att det med säkerhet ska kunna avgöras när villkoret överträts eller ej. Skyddsnivån för de arter som är upptagna i artskyddsförordningen sänks därmed. Att utöva tillsyn över om villkoret följs blir svårt, då det inte klart framgår vilken ambitionsnivå som krävs för att Vattenfall ska anses ha försökt undvika att genomföra åtgärder under perioden 1 februari till och med 31 augusti.

Uttern omfattas av fridlysning och är dessutom rödlistad som sårbar alternativt nära hotad. Dispens kan visserligen meddelas av länsstyrelsen enligt 14 § artskyddsförordningen, men det är ett annat förfarande och det kan dessutom bli aktuellt för bolaget att ansöka om en sådan dispens vid brådskande reparationer, vilka till viss del undantas från Ei:s skyddsvillkor. Villkoret reglerar framför allt normalfall av Vattenfalls aktiviteter i området, dvs. underhållsarbeten och icke-akuta reparationsarbeten, och det får inte anses acceptabelt att Vattenfall som huvudregel enbart ska undvika att störa utterns reproduktionsperiod och tidiga stadie av uppfödningssperiod för åtgärder på ledningen. Området som villkoret omfattar är utpekad som Natura 2000-område och därmed utsett att vara ett särskilt bevarandeområde för de arter som upptagits i bevarandeplanen. Ei har därför gjort bedömningen att Vattenfalls verksamhet riskerar att skada och störa ett skyddat miljöintresse som definierats genom såväl den bevarandeplan som reglerar Natura 2000-området som i art- och habitatdirektivet och artskyddsförordningen. Eftersom uttern är fridlyst gäller förbud mot att störa utterns parnings-, uppfödningss- och övervintringsperiod. Dessa perioder sträcker sig dock över hela året, vilket strikt tillämpat skulle innebära att Vattenfall inte får utföra arbeten på aktuell ledning inom Natura 2000-området. En sådan strikt tillämpning har Ei dock funnit vara orimlig, sett till att länsstyrelsen dels inte påtalat att dispens enligt artskyddsförordningen kommer att krävas, dels sagt att Natura 2000-tillstånd för verksamheten som sådan inte behövs. Ei har därför genom sitt villkor begränsat perioden när underhålls- och reparationsåtgärder får ske så att störning och eventuell skada på artens fortplantningsområde och viloplats inte sker under de känsligaste perioderna. På så vis riskerar vare sig fåglarnas häckningsperiod eller utterns reproduktionsperiod eller den tidiga delen av uppfödningssperioden att störas eller skadas av Vattenfalls arbeten.

Vattenfall vill begränsa innehållet till att gå i linje med länsstyrelsens förslag, men detta förslag riktade sig enbart till skydd för fåglar. Ei har dock såsom tillståndsprövande myndighet i ärendet en skyldighet att göra en miljöprovning där alla skyddsvärda intressen avseende miljön och människors hälsa vägs in i den bedömning som görs enligt bland annat 2 kap. 3 § miljöbalken. Villkoret kan därför

inte begränsas till att enbart skydda vissa delar av de intressen som specificeras i artskyddsförordningen.

Villkor 1.3

Vattenfall förordar även i detta villkor att rekvisitet *undvika* ska användas och menar på att bolaget redan har incitament att undvika körning i vattendrag. Ei har ovan framhållit problematiken, vad gäller avgränsning och tillsyn, med att använda detta rekvisit i ett villkor. Vattenfall menar också att villkoret så som det är formulerat medför en uppenbar risk för att Vattenfall bryter mot det i samband med regniga perioder. Ei anser emellertid att det måste vara helt uppenbart att det inte rör sig om sådana helt tillfälliga vattenflöden som kommer av stora regnmängder.

Ei har ansett det vara av yttersta vikt att vattendragens bottenlager inte utsätts för grumling eller att de vattenlevande arter samt dess habitat som Ei upptagit i sitt beslut varken skadas eller störs. Venhavren växer bl.a. på stenar vid vattnet, flodpärlmusslans bestånd lever på sand- och stenbotten, flodpärlmusslans reproduktion är dessutom beroende av att dess värd fiskar inte störs i sin vandring och grön flodtrollslända har delar av sin utvecklingsperiod (vilken bör betraktas som uppfödningstid) i anslutning till stranden. Med hänsyn till de intressen som riskerar att skadas inom Natura 2000-området har Ei ansett det vara rimligt att Vattenfall planerar sina arbeten på ledningen så att ingen körning sker i eller vid vattendragen inom området.

Ei anser det även vara av vikt att vattenhinder inte orsakas i samband med Vattenfalls arbeten på ledningen, det bör gälla främst röjningsarbeten. Detta gäller såväl direkta som indirekta vandringshinder. Medan en eller ett par mindre grenar som lämnas i vattendraget inte på egen hand orsakar ett vattenhinder, är det fullt möjligt att de indirekt orsakar ett sådant genom att stoppa annat material i vattnet från att passera och på så sätt över tid leda till att ett hinder byggs upp. Villkoret medför att Vattenfall måste hantera röjning i närheten av vattendrag med stor aktsamhet vilket medför ett krav på genomtänkta och noggranna rutiner vid hantering av ris och virke.

Villkor 1.4

Vattenfalls förslag till beslut i den delen som gäller när körning på icke-tjälad våtmark får ske kan enligt Ei bifallas. Eftersom Vattenfall i sitt förslag skriver att planerad körning på våtmarker inte får ske på otjälad mark annat än vid driftstörningar torde den praktiska tillämpningen av villkoret vara i de allra flesta fall identisk med fallet om det av Ei beslutade villkoret följs. Driftstörningar bör alltid vara brådskande att åtgärda på så sätt som Ei menat i sitt beslut och om de inte är det kan åtgärderna planeras, vilket innebär att körning på våtmark inte får ske. Den väsentliga skillnaden mellan den skrivning som Vattenfall föreslår och den som Ei beslutat om ligger i att Vattenfall inte vill åläggas att i alla fall återställa skadad mark i våtmark av naturvärdesklass 1 eller 2 efter oplanerade underhållsarbeten. Vattenfall vill att samråd ska hållas med länsstyrelsen angående om och hur markåterställning ska ske.

Det är viktigt att våtmarker, särskilt dess hydrologiska förutsättningar, inte skadas. Våtmarker utgör generellt sett betydelsefulla miljöer för många arter och fyller också en funktion i det att de kan minska övergödning av vatten. Därför är också utgångspunkten i villkoret att körning bara ska få ske på våtmarker när marken är tjälad och mindre känslig än annars. Det följer av principen om bästa möjliga teknik och försiktighetsprincipen att Vattenfall ska minimera påverkan på mark som huvudregel och det av Ei beslutade villkoret är en precisering av principerna.

Vattenfall har i sin ansökan angivit att planerade underhåll sker med ett intervall om 8 år eller mer. Det finns därmed all möjlighet till planering så väl som tidsutrymme för flexibilitet och arbetet inom våtmarkerna bör inte vara problematiskt för bolaget att hinna med under tiden som marken är tjälad om åtgärderna inte går att utföra motormanuellt (till fots). När verksamhetsutövaren är tvungen att alltid återställa de skador som verksamheten orsakar avhålls verksamhetsutövaren från att överhuvudtaget orsaka några skador. Även i sådana situationer då Vattenfall får framföra markgående maskiner på otjälad våtmark har bolaget därför ett incitament att välja metoder som inte skadar marken eller som begränsar markskadorna. Därtill

kommer det att de skador som Vattenfall ändå orsakar också ska åtgärdas av Vattenfall, så att marken i möjligaste mån återställs till ursprungligt skick.

Villkoret tydliggör även att det inte är acceptabelt vid underhåll av elledningar att orsaka irreversibla markskador på våtmarker med höga naturvärden. Det får inte vara en utgångspunkt för verksamheten att annat än återställbara och helt oundvikliga markskador förekommer på känslig mark. En begränsning i kravet på återställning till våtmarker av naturvärdesklass 1 eller 2 har i det enskilda fallet ansetts vara befogat, eftersom det i dessa fall rör sig om områden med mycket höga eller höga naturvärden. Ei ser inte någon anledning till att länsstyrelsen ska belastas med ett samråd om åtgärderna inte faller inom kravet i 12 kap. 6 § miljöbalken.

Sammanfattningsvis är Ei:s inställning att villkor 1.4 kan ändras till följande lydelse.

Ingen planerad körning med markgående maskiner får ske på våtmarker när marken inte är tjälad. Vid genomförande av oplanerade åtgärder får maskiner framföras även på mark som inte är tjälad. Vattenfall Eldistribution AB ska i sådana fall använda den metod som medför minsta möjliga ingrepp i lokalmiljön. Vattenfall Eldistribution ska återställa skadad mark i våtmarker som omfattas av naturvärdesklass 1 eller 2 efter slutförda arbeten.

Villkor 1.5

Villkoret som Ei beslutat om innebär att Vattenfall ska samråda med Länsstyrelsen i Norrbottens län. Det står därmed Vattenfall fritt att utföra såväl en fältinventering som annan teoretisk utredning inför samrådet. Ei:s bedömning är dock att Vattenfalls förslag strider mot förbudet mot reformatio in pejus. Att bolaget tvingas genomföra en rimligtvis tämligen kostsam utredning av hur fåglar påverkas av ledningen måste ses som att villkoret blir mer ingripande än tidigare.

Villkoret innebär att ledningen ska hindermarkeras på sådana sträckor som anses innebära särskilda risker för fågelkollision oavsett om det är Vattenfall eller

länsstyrelsen som anser att sådan risk föreligger. Ledningen sträcker sig på minst ett ställe genom ett område som ligger mer i riskzonen för kollision, där ledningen passerar vattendrag. Floddalar, sund och älvar med åkermark runt om är exempel på viktiga flyttvägar och migrationskorridorer. De utgör därför exempel på högre riskzoner för fågelkollisioner. Vattenfalls förslag på ändring av villkoret innebär enbart att behovet utreds och redovisas. Därmed saknas krav på avhjälpande om ett behov identifieras. Vidare förstår Ei överklagandet som att det krävs att Vattenfall upptäcker fågeldöd till följd av kollisioner för att ett behov ska anses uppstå. Ei vill dock uppmärksamma domstolen på att det är långt ifrån alla fågelkollisioner som resulterar i mindre strömavbrott, vilka visserligen kan vara indikationer på fågelkollision och det krävs generellt större fåglar för att orsaka sådana avbrott. Det är också mycket svårt att hitta kadaver efter döda fåglar om kollisionen skett över ett vattendrag eller i skogen, eftersom det snabbt tas om hand av ekosystemet. Därmed bör kravet på hindermarkering gälla då man identifierat en särskild *risk* för fågelkollisioner.

Villkor 1.6

Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för artskyddet, vilket innefattar fågeldirektivet, och därför finner Ei det lämpligt att samråd sker med länsstyrelsen innan Vattenfall beslutar sig för vilken typ av stolpar eller monteringsmetod som är att föredra för att minimera påverkan på fågellivet. Ei vill även tillägga att eftersom villkoret reglerar koncessionen, kan avvikelser från den tekniska beskrivningen vad gäller stolptyp och faskonfiguration medges förutsatt att avvikelser innebär en mindre risk för skador på fågellivet än den befintliga stolpen.

REMISSYTTRANDEN

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anfört i huvudsak följande. Villkor 1.2 bör ändras till följande lydelse. ”Avverkning av träd och buskar vid planerade underhålls- och reparationsåtgärder ska undvikas under fåglarnas mest intensiva häckningsperiod mellan 1 maj och 31 juli. Behöver avverkning ändå ske under den tidsperioden ska bolaget genomföra en häckfågelinventering innan för att kartlägga om det finns fågelarter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller är rödlistade.

Avverkningen ska sedan anpassas så att dessa arter inte påverkas under häckningssäsongen. Inom ett avstånd på 100 m från Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem får planerade underhålls- och reparationsåtgärder inte ske under tidsperioden 15 maj till 15 augusti med hänsyn till utter. Om bolaget har genomfört inventering av utter i de delar av Torne och Kalix älvsystem som kommer att beröras av planerade åtgärder och ingen utterföryngring har dokumenterats, får dock åtgärderna ske året om.”

Som skäl för inställningen anføres i huvudsak följande. Samtliga vilda fågelarter i Sverige omfattas av artskyddsförordningen vilket innebär att hänsyn ska tas till arterna och deras häckningsmiljöer. Finns det inte tillräcklig kunskap om vilka fågelarter som berörs av planerade verksamheter är det verksamhetsutövarens ansvar att skaffa den kunskapen enligt hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Med den kunskapen kan relevanta skyddsåtgärder vidtas för förekomster av ovan nämnda fågelarter. I annat fall anser länsstyrelsen att försiktighetsprincipen ska gälla och att planerade underhålls- och reparationsåtgärder därför ska genomföras utanför fåglarnas mest intensiva häckningsperiod.

Uttern har revir som omfattar flera mil av strandsträckor och vuxna djur kan vid störningar tillfälligt uppehålla sig i andra delar av reviret än det berörda. Små utterungar blir däremot kvar i boet tills de är simkunniga vilket tar cirka två månader. Ungarna föds i Norrbotten vanligen från mitten av maj till mitten av juni vilket innebär att den känsligaste perioden för störningar för arten i Norrbotten är 15 maj–15 augusti. En utterföryngring som dokumenterats under vintern består av en hona med stora fjolårsungar som också har möjlighet förflytta sig från störningar. Möjligheten att det kan finnas en ny utterföryngring med små ungar senare under vår och sommar är dock att anse som hög. Det innebär att underhålls- och reparationsarbeten som kan beröra en dokumenterad utterföryngring inte bör genomföras under ovan angivna tidsperiod.

Länsstyrelsen anser att villkor 1.3 bör ändras till följande lydelse. Ingen körning får ske i vattendrag eller strandområde utan ska ske på permanenta eller flyttbara broar.

När det inte är möjligt får som en sista utväg ris eller virke användas som läggs som skydd i vatten och strandområde. Det som läggs dit ska alltid avlägsnas efteråt. Träd och buskar ska i möjligaste mån lämnas kvar i strandzon och vattenbryn.

Länsstyrelsen anser att villkor 1.4 bör ändras till följande lydelse. Körning för planerat underhåll, inspektion eller reparation av ledningen får bara ske på våtmarker när dessa är snötäckta och väl tjälade för att undvika markskador. Om körskador uppstår vid körning för akuta åtgärder på våtmarker eller andra naturmarker ska dessa återställas. Vid omfattande körskador, om skadan skett i naturskyddat område eller om miljön är särskilt känslig ska bolaget i enlighet med förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll, 6 § sista stycket underrätta tillsynsmyndigheten om detta.

Vidare anser länsstyrelsen att det inte behövs något samråd med länsstyrelsen för återställningsarbetet då det är verksamhetsutövaren som ska ha/skaffa sig de kunskaper som krävs enligt hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken.

Länsstyrelsen anser att villkor 1.5 bör ändras till följande lydelse. Vattenfall ska utreda om det finns behov av fågelavvisare utmed ledningarna och vidta de åtgärder som behövs utgående från utredningen.

Vidare anser länsstyrelsen att något samråd inte behövs med länsstyrelsen när det gäller vilka sträckor av ledningarna där fågelavvisare bör användas, då det är verksamhetsutövaren som ska ha/skaffa sig de kunskaper som krävs enligt hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken.

Vad gäller villkor 1.6 instämmer länsstyrelsen i Vattenfalls förslag på villkor.

Plan- och miljönämnden i Pajala kommun har bl.a. anfört följande. De aktuella villkoren är i stort sett välavvägda och specifika i förhållande till sitt syfte, nämligen att skydda växt-, djur-, och fågellivet samt reducera körskadorna i mark och vattendrag vid byggnation och underhåll av kraftledningen. Villkoren bedöms inte

innebära längre gående krav än vad som skäligt i det enskilda fallet.

Formuleringarna är också utformade på ett sådant sätt som tillåter flexibilitet vid anläggandet och driften, i synnerhet om det uppstår behov av oplanerat underhåll.

När det gäller villkor 1.3 görs bedömningen att bolagets ändringsförslag medger en större flexibilitet vid arbeten utan att för den delen minska skyddet för vattendragen jämfört med beslutsvillkoren. Tvärtom, kan det i många fall innebära en mindre total miljöpåverkan att använda befintliga eller tillfälliga broar vid passage över vattendrag än att låta maskinerna köra långa omvägar för att komma fram. Därför kan bolagets ändringsyrkande bifallas på denna punkt.

BEMÖTANDE

Vattenfall har i bemötande angett i huvudsak följande.

Villkor 1.2

Vattenfall är medveten om att artskyddsbestämmelser gäller för verksamheten och det saknas därför skäl att genom ett särskilt villkor reglera att planerade och icke-brådskande underhålls- och reparationsåtgärder enbart får ske under en viss tid på året. Vidare har det inte fastställts att det faktiskt pågår utterföryngring i de aktuella områdena och om en inventering skulle visa att det inte pågår bör reparations- och underhållsåtgärder få genomföras året om. Vattenfall anser därför alltså att villkoret i första hand ska upphävas.

Energimarknadsinspektionen har föreskrivit att det inte får utföras arbeten inom 100 meter från Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem under perioden 1 februari–31 augusti med hänvisning till att detta är utterns reproduktionsmånader samt de första månaderna av uppfödningperioden. Av länsstyrelsens yttrande framgår dock att utterungar i Norrbotten vanligen föds från mitten av maj till mitten av juni och att de är kvar i boet tills de är simkunniga, vilket tar cirka två månader. Detta innebär att den känsligaste perioden för uttrar i Norrbotten är mellan den 15 maj och den 15 augusti. Vattenfall har därför ändrat sitt andrahandsyrkande i enlighet med dessa uppgifter och yrkar numera att planerade eller icke-brådskande

underhålls- eller reparationsåtgärder ska undvikas inom Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem under perioden den 15 maj till och med den 15 augusti.

Energimarknadsinspektionen har vidare i villkoret föreskrivit att arbeten inte får genomföras inom 100 meter från Natura 2000-området. Vattenfall vänder sig mot att Energimarknadsinspektionen godtyckligt utökat skyddsområdet till att gälla inte bara inom Natura 2000-område utan även 100 meter utanför området. Det har inte angetts någon närmare motivering till varför villkoret ska gälla just 100 meter utanför området och det har inte heller presenterats något stöd för att arbeten utanför Natura 2000-området skulle störa de fridlysta arter som Natura 2000-området avser att skydda. Vattenfall anser därför att villkoret under alla omständigheter enbart ska gälla beträffande arbeten som genomförs inom Natura 2000-området.

Villkor 1.3

Om domstolen anser det nödvändigt med ett särskilt villkor är det av vikt att detta formuleras i enlighet med förslaget i Vattenfalls andrahandsyrkande, då det kan vara svårt att helt undvika körning i vattendrag vid till exempel akuta insatser. Vattenfall anser vidare att det saknas skäl att föreskriva att virke eller ris inte får läggas eller lämnas i vattendrag och menar att villkoret i koncessionsbeslutet är onödigt ingripande. Självfallet ska det inte lämnas kvar skogsmaterial i ett vattendrag som kan skapa vandringshinder, men som villkoret i koncessionsbeslutet är utformat får det inte läggas något skogsmaterial i ett vattendrag överhuvudtaget. Detta kan leda till att Vattenfall istället måste köra långa omvägar runt ett vattendrag med omfattande körskador som följd. Det kan avslutningsvis påtalas att Pajala kommun anser att det aktuella villkoret bör ändras i enlighet med Vattenfalls andrahandsyrkande eftersom det i många fall innebär en mindre total miljöpåverkan att använda befintliga och tillfälliga broar vid passage över vattendrag än att köra långa omvägar för att komma fram. Vidare anser även länsstyrelsen att ris eller virke som en sista utväg bör få användas som skydd i vatten och strandområde men att det material som läggs dit alltid ska avlägsnas efteråt.

Villkor 1.4

Energimarknadsinspektionen har i sitt yttrande anfört att man medger att villkoret ändras i enlighet med Vattenfalls andrahandsyrkande i den del som rör körning på otjälad våtmark. Vattenfall anser dock alltjämt att villkoret i första hand bör upphävas eftersom det oberoende av vad som föreskrivs i villkoret inte kommer att ske planerad körning av fordon och maskiner på otjälade våtmarker. Villkoret är därför inte nödvändigt. Beträffande den del av villkoret som rör återställande av skadad mark efter slutförda arbeten i våtmarker vidhåller Vattenfall sitt förslag till ändring av villkoret och anser alltjämt att villkoret i koncessionsbeslutet är alltför kategoriskt formulerat då det inte alltid är skäligt eller ens miljömässigt motiverat att återställa mindre markskador. Vidare bör man ha i åtanke att körning på otjälad våtmark endast sker i undantagsfall och att det därför är skäligt att länsstyrelsen kontaktas i dessa fall för att samråda om behov av och metod för eventuellt återställningsarbete.

Villkor 1.5

Om mark- och miljödomstolen anser det nödvändigt att med ett särskilt villkor för undvikande av fågelkollisioner vidhåller Vattenfall sin inställning att behovet av fågelavvisare eller motsvarande bör utredas innan ledningen hindermarkeras. Med hänsyn till länsstyrelsens inställning i frågan har Vattenfall ändrat sitt förslag på villkor på så sätt att bolaget inte längre är skyldigt att redovisa resultatet av utredningen till länsstyrelsen. Ett villkor som innebär att Vattenfall ska utreda sina behov innan man sätter upp hindermarkeringar är enligt Vattenfalls bedömning inte mer ingripande än ett krav som innebär att ledningar ska hindermarkeras i samråd med länsstyrelsen. Vattenfalls förslag på villkor kan därför inte anses vara i strid med principen om *reformatio in pejus*.

DOMSKÄL*Utgångspunkter för mark- och miljödomstolens bedömning*

Tillämpliga bestämmelser i ellagen (1997:857) och miljöbalken anges i Ei:s beslut.

Av störst betydelse för bedömningarna i målet är dels bestämmelsen i 2 kap. 11 § ellagen om villkor som behövs med hänsyn till allmänna och enskilda intressen och till människors hälsa och miljön samt även bestämmelserna i miljöbalken, särskilt dess allmänna hänsynsregler i 2 kapitlet. Miljöbalken ska tillämpas parallellt med ellagen genom de hänvisningar som görs till balken i 2 kap. 8 a § ellagen.

Av bevarandeplanen för Torne och Kalix älvsystem (SE0820430) framgår bl.a. följande. Torne och Kalix älvsystem tillsammans med bifurkationen Tarendöälven är Västeuropas enda riktigt stora oreglerade vattensystem och är ett mycket värdefullt exempel på ett stort naturligt vattensystem. Vattensystemet är en av de få stora oreglerade älvarna med ursprungliga, naturligt reproducerande bestånd av östersjölax och havsöring. Älvsystemet innehar bl.a. flodpärlmussla, grön flodtrollslända, lax, stensimpa, utter och venhavre. Dessa arter har pekats ut enligt art- och habitatdirektivet. Kraftledningen passerar också ett antal högt klassade våtmarker.

Mark- och miljödomstolen delar Ei:s bedömning att med hänsyn till de höga naturvärden som finns längs den befintliga ledningens sträckning, är det en förutsättning att tillräckliga villkor meddelas för att koncessionen ska vara förenlig med miljöbalkens allmänna hänsynsregler. Frågan i målet gäller i huvudsak vilka närmare försiktighetsmått som är relevanta och skäliga att föreskriva utifrån en avvägning enligt 2 kap. 7 § miljöbalken.

Som Ei har konstaterat utesluter villkor i dessa frågor inte att det vid t.ex. underhållsåtgärder kan krävas även Natura 2000-tillstånd eller artskyddsdispens. Som Ei också har konstaterat grundar sig Natura 2000-området på art- och habitatdirektivet. Arternas förekomst i artskyddsförordningen ska vidare ses som en

precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna enligt 2 kap. miljöbalken (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens avgörande MÖD 2013:13).

Mark- och miljödomstolens bedömning avseende respektive villkor

Utifrån de utgångspunkter som anges ovan, bl.a. områdets särskilt höga naturvärden, anser domstolen att de överklagade villkoren bör få den lydelse som framgår av domslutet med de närmare skäl som anges nedan.

Villkor 1.2 – om arbeten inom och invid Natura 2000-område

Vattenfall anser att det saknas grund för ett villkor i enligt med villkor 1.2 och detta särskilt eftersom bolaget är väl insatt i vilka artskyddsbestämmelser som gäller för verksamheten. Vidare framhåller Vattenfall att villkoret kan få långtgående konsekvenser för bolagets löpande underhålls- och reparationsverksamhet.

Domstolen anser emellertid att det i det aktuella Natura 2000-området finns arter, såsom exempelvis utter, som har ett enligt lagstiftaren så starkt skyddsintresse att bolagets kunskapskrav enligt 2 kap. miljöbalken inte ger en tillräcklig säkerhet för naturmiljön och den skyddade artens fortlevnad. Arten har bl.a. beteckningen ”N” i artskyddsförordningen, vilket innebär att den kräver noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet. Den är även rödlistad och rödlistningsbedömningen har pendlat mellan ”sårbar” och ”nära hotad”. Mark- och miljödomstolen anser därför liksom Ei att det är angeläget att genom villkor så långt möjligt undvika störningar i det aktuella Natura 2000-området.

Såvitt avser den tidsperiod som ska gälla har Ei funnit det skäligt att låta förbudet avse perioden 1 februari – 31 augusti och detta med hänvisning till att perioden inrymmer såväl utterns känsligaste period som fåglars häckningsperiod. Vidare har Ei framhållit det orimliga i att, med hänvisning till utterns parnings-, uppfödning- och övervintringsperiod, förbjuda planerade underhålls- och reparationsåtgärder i området under hela året. Vattenfall har å sin sida justerat sitt yrkande till att perioden ska begränsas till den 15 maj – 15 augusti.

Domstolen bedömer för sin del, med hänsyn till de höga skyddsvärdena och försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § miljöbalken, samt av hänsyn till både fågel och utter samt även med beaktande av vad länsstyrelsen har anfört, att villkoret bör avse perioden 1 april – 31 augusti. Som Ei har konstaterat utför Vattenfall reparationsarbeten med ett intervall om 8 år och aktuell tid bedöms på ett skäligt sätt beakta de motstående intressena. Vattenfall har vidare under handläggningen hos Ei inte haft någon invändning mot länsstyrelsens förslag där, att arbeten ska undvikas under fåglarnas häckningssäsong 1 april – 31 juli. Domstolen instämmer vidare i Ei:s bedömning att begreppet ”undvikas” inte bör användas i villkoret. Det bedöms inte heller relevant med undersökningar av utterförekomst i efterhand, bl.a. då Natura 2000-området avser att skydda just denna art.

Vattenfall har även yrkat att villkor 1.2 endast ska omfatta förbud mot arbeten som utförs inom Natura 2000-området. Som skäl för detta har Vattenfall anfört att det saknas skäl att låta villkoret omfatta arbeten som utförs inom ett avstånd av 100 meter från Natura 2000-området. Ei har dock i sitt beslut angivit att arbeten i närheten av Natura 2000-området riskerar att innebära en olägenhet och skada för utterns reproduktion och uppfödning genom buller och markskador. Domstolen bedömer att åtgärder som planeras inom ett avstånd av 100 meter från Natura 2000-området på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av uttern (jfr MÖD 2004:68 och MÖD 2012:34). Det får därför anses relevant och skäligt att som Ei beslutat låta förbudet omfatta såväl Natura 2000-området som en skyddszon om 100 meter.

Villkor 1.3 – om körning i vattendrag inom Natura 2000-område

Vattendrag och dess stränder är värdefulla miljöer för djur och växter och ger utrymme för en rad olika livsmiljöer. Med hänsyn till vattendragens betydelse är det motiverat med villkor som reglerar vilken hänsyn som ska tas vid de löpande arbeten som sker med ledningen.

Det överklagade villkoret innebär ett förbud mot körning i eller vid vattendrag inom Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem. Domstolen kan konstatera att körning i vattendrag och strandområden i möjligaste mån ska undvikas, något som

även Vattenfall framhåller och har åtagit sig i målet. Det kan dock uppkomma akuta situationer där det med hänsyn till intresset av ett fungerande elnät eller risker med hänsyn till oförutsedda händelser på ledningsnätet kan vara befogat att köra maskiner även i vattendrag eller på strandområden, så även inom Natura 2000-områden. Vidare kan det finnas situationer där miljönyttan av att ta en alternativ väg runt ett vattendrag uteblir eller är ett sämre alternativ jämfört med en kortare väg genom ett vattendrag eller på strandområde. Det bör därför finnas möjlighet för koncessionshavaren att i sådana situationer, som en sista utväg, få köra i vattendrag eller på strandområden. I sådana fall bör emellertid ris, virke eller annat skydd för naturmiljön läggas ut. Sådant material ska dock alltid tas bort eftersom det kan skapa vandringshinder. Med hänsyn till Vattenfalls åtagande i denna del och då inskränkningarna rörande körning mildras, finns det enligt domstolen utrymme för att i villkoret uttryckligen reglera körning även i strandområden.

I det överklagade villkoret regleras vidare att träd och buskar i möjligaste mån ska stå kvar i vattenbryn. Länsstyrelsen har föreslagit att försiktighetsmålet även i denna del ska gälla strandzon. Vad gäller den frågan anser domstolen i och för sig att det är motiverat med ett sådant försiktighetsmål. Eftersom endast Vattenfall har överklagat Ei:s villkor bedöms det dock föreligga hinder för en sådan justering av villkoret. Av den miljökonsekvensbeskrivning som fogats till bolagets ansökan beskrivs att, för att minimera påverkan på vattendrag genom mindre beskuggning till följd av avverkning eller underhållsarbeten, träd och buskar i strandzonen kan lämnas kvar under vissa förutsättningar. Genom det allmänna villkoret (1.1) i koncessionsbeslutet är Vattenfall bunden att ta denna hänsyn.

Villkor 1.4 - om körning på våtmark

Vad gäller villkor 1.4 uppfattar mark- och miljödomstolen att det synes råda samstämmighet om när planerat underhåll, inspektion eller reparation av ledningen får ske på våtmarker. Vattenfall anser dock i motsats till Ei att om körskador uppstår vid genomförande av mer akuta åtgärder ska samråd ske med länsstyrelsen istället för att villkoret förses med ett direkt krav om återställande. Domstolen finner det emellertid motiverat med ett direkt krav om återställande avseende

våtmarker av naturvärdesklass 1 eller 2. Domstolen har i andra mål villkorat om återställning vid körskador på samtlig våtmarksareal oavsett naturvärdesklass. I detta mål kan domstolen dock inte gå längre än vad som har föreskrivits av Ei, eftersom endast bolaget har överklagat beslutet. Något samråd med länsstyrelsen bedöms inte som nödvändigt, då Vattenfall genom kunskapskravet ska kunna hantera denna fråga om återställning. Däremot kan det vara lämpligt att Vattenfall redovisar till länsstyrelsen när större återställningsarbeten har skett.

Villkor 1.5 – om hindermarkering för fågel

Genom villkoret ges länsstyrelsen rätt att vid behov fatta beslut om krav på fågelavvisare, vilket i många fall bör falla inom myndighetens kompetens även utan dylikt villkor. Länsstyrelsen i Norrbottens län har i yttrande delat Vattenfalls uppfattning om att det är lämpligt att bolaget utreder behovet av lämpliga platser för fågelavvisare och att Vattenfall vidtar de åtgärder som i utredningen bedöms som nödvändiga. Mark- och miljödomstolen anser det vara ändamålsenligt att låta villkoret omfatta krav på att bolaget först ska identifiera behovet av fågelavvisare. Enligt domstolens bedömning behöver emellertid inte hindermarkeringen ske i samråd med länsstyrelsen, detta eftersom det enligt 2 kap. 2–3 §§ miljöbalken finns en skyldighet för verksamhetsutövaren att skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens för att skydda miljön mot skada eller olägenhet samt utföra skyddsåtgärder som behövs för att förebygga att verksamheten medför skador för miljön. Domstolen finner det lämpligt att Vattenfall till länsstyrelsen redovisar vilka ledningssträckor som ska synliggöras. Ett sådant förfarande är enligt domstolens bedömning inte i strid med förbudet mot *reformatio in pejus*.

Vidare anser domstolen att Vattenfall ska synliggöra ledningen för fåglar i flykten på de ledningssträckor som har identifierats som sträckor med särskild risk för fågelkollision.

Villkor 1.6 – om byte av ledningsstolpar

Vattenfalls ansökan avser befintlig ledning i befintligt skick. Ei har inte funnit skäl att som villkor för koncessionen föreskriva någon omedelbar ändring i utförandet av

stolpar eller monteringsätt. Villkor 1.6 innebär dock att byte av stolpar alltid ska föregås av samråd med länsstyrelsen.

Genom koncessionsbeslutets allmänna villkor (1.1) ska verksamheten i huvudsak bedrivas i enlighet med vad bolaget har angett i ansökan eller åtagit sig i ärendet. Vid underhåll och renovering av ledningen ska alltså även fortsättningsvis i huvudsak nuvarande stolptyp väljas och faslinor monteras på samma sätt som idag. Vissa smärre ändringar i ledningens utförande bör kunna ske inom ramen för tillståndet. Om det från koncessionshavaren uppkommer behov av ändring i utförandet kan villkorsändring sökas när som helst (2 kap. 15 j § ellagen). I vissa fall kan en ändring av ledningen, genom exempelvis byte av stolpar, innebära att naturmiljön avsevärt ändras. I sådant fall utlöses en skyldighet att samråda med länsstyrelsen enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen finner inte att det för denna ledning framkommit att det är miljömässigt motiverat att, utöver vad som följer det allmänna villkoret och bestämmelserna i miljöbalken om samråd, föreskriva särskilda villkor gällande monteringsmetoder och utbyte av stolpar. Vattenfalls yrkande om att villkor 1.6 ska upphävas ska därför bifallas.

Sammanfattningsvis ska Vattenfalls överklagande bifallas delvis på så sätt att villkor 1.6 ska upphävas och villkor 1.2-1.5 ska ändras enligt p. 2 i domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 2](#) (DV 427)

Överklagande senast den 19 maj 2017. Prövningstillstånd krävs.

Erika Ekman

Ingrid Johansson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Erika Ekman, ordförande, och tekniska rådet Ingrid Johansson. Föredragande har varit beredningsjuristen Charlotte Rehbäck.